

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розроблено чітку послідовну політику активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Визначено основні принципи формування ринку інновацій у сільському господарстві. Обґрунтовано заходи кадрового забезпечення центрів інноваційного розвитку в сільському господарстві.

Ключові слова: державне регулювання, економічне зростання, механізм, процес, ринок інновацій, сільськогосподарський товаровиробник, формування.

Разработана четкая последовательная политика активизации инновационной деятельности сельскохозяйственных предприятий. Определены основные принципы формирования рынка инноваций в сельском хозяйстве. Обоснованы мероприятия кадрового обеспечения центров инновационного развития в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: государственное регулирование, экономический рост, механизм, процесс, рынок инноваций, сельскохозяйственный товаропроизводитель, формирование.

A clear consistent policy of activating innovative activity of agricultural enterprises is developed. Basic principles of innovations market formation in the agricultural sector is determined. Measures concerning human resource development in centers of innovations development in the agricultural sector are explained.

Key words: state regulation, economic growth, mechanism, process, innovations market, agricultural commodity producer, formation

Головною ціллю держави є забезпечення економічного росту, основою якого повинна стати інноваційна політика, спрямована на створення умов для освоєння нових і удосконалених існуючих технологій, організаційних, виробничих, організаційно-економічних заходів.

Аналіз останніх наукових досліджень

Основні теоретичні і методологічні положення, пов'язані з розкриттям сутності й змісту інноваційної діяльності, особливостями і закономірностями її прояву в сільськогосподарських підприємствах викладені в роботах В. І. Благодатного, В. О. Василенка, С. А. Володіна, О. І. Дачія, О. В. Донця, В. О. Заготова, М. В. Зубця, С. М. Ілляшенка, М. І. Лобанова, П. М. Макаренка, М. Й. Маліка, Л. І. Михайлової, Ю. Н. Новікова, І. А. Павленка.

Постановка завдань:

- розробити чітку послідовну політику активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств;
- визначити основні принципи формування ринку інновацій у сільському господарстві;

- обґрунтувати заходи кадрового забезпечення центрів інноваційного розвитку в сільському господарстві.

Результати

Досвід розвинутих країн показує, що важливий вплив на розвиток науки і в цілому на науково-технічний прогрес забезпечує держава, реалізуючи одну із функцій державного управління – проведення науково-технічної політики в сільськогосподарському виробництві [4, с. 65].

Для активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств необхідно розробити чітку послідовну політику, яка повинна здійснюватися на основі:

- здійснення моніторингу інноваційної діяльності та інноваційних прогнозів основних напрямків освоєння науково-технічних досягнень у сільському господарстві на перспективу;
- впровадження інновацій, які підвищують ефективність виробництва і конкурентоздатність продукції;
- створення системи комплексної підтримки інноваційної діяльності;
- розвитку інфраструктури інноваційного процесу;

- інформаційно-консультаційного забезпечення інноваційної діяльності товаровиробників;
- підтримки і розвитку науково-технічного потенціалу;
- сприяння розвитку інноваційного підприємництва;
- активізації співробітництва на державному і міжнародному рівнях усіх зацікавлених сторін інноваційного процесу.

На сучасному етапі в рішенні важливих галузевих програм зростає значення державних і регіональних цільових програм. Необхідно створення державою інвестиційного фонду для фінансування наукових досліджень, здійснення державних цільових програм і важливих інноваційних проектів. Джерелами такого фонду могли б бути відрахування частини податку на додану вартість від реалізації сільськогосподарської продукції і мита на продукцію для сільського господарства [1, с. 118].

Важливим напрямком формування системи інноваційного забезпечення сільського господарства є створення ринку інновацій.

Ринок інновацій – це система економічних відносин між споживачами (товаровиробниками) інноваційної продукції або інноваційних послуг і суб'єктами пропозицій (власниками інноваційної продукції, інформаційно-консультаційних і впроваджувальних послуг) з приводу їх виробництва, придбання і використання [2, с. 28].

Суб'єктами ринку інновацій є виробники інноваційної продукції, інформаційні, консалтингові та інші формування, які надають послуги зі впровадження. Сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм та форм власності, які є споживачами інноваційної продукції, виступають в якості об'єкта ринку інновацій. Товаром на ринку інновацій є інноваційна продукція та інноваційна послуга (інформація, консультація, навчання) [5, с. 107].

Як товар, інноваційна продукція може бути реалізована тільки за наявності відповідного попиту на неї. Інноваційна продукція повинна задовольняти потреби конкретного ринку, відповідати рівню сучасних потреб, бути доступною як за ціною, так і за сприйняттям.

Ринок інновацій повинен виконувати наступні функції:

- забезпечення – задовольняє потреби учасників у реалізації і придбанні інноваційної продукції;
- регулювання – оптимально формує попит і пропозицію на інноваційну продукцію та інноваційні послуги, забезпечуючи їх раціональний розподіл між суб'єктами інноваційної діяльності і встановлюючи рівень цін на них;
- інформування – є посередником при розповсюдженні інформації між учасниками інноваційного процесу;
- стимулювання – сприяє створенню конкурентоспроможного інноваційного продукту, розширенню переліку інноваційних послуг і засобів їх здійснення.

Ринок інновацій сільського господарства формують наукові і освітні організації, комерційні підприємства, творчі колективи, окремі вчені і винахідники. Покупцями інноваційного продукту виступають сільськогосподарські підприємства різних організаційно-правових форм та форм власності [6, с. 29].

Головним завданням ринку інновацій є просування інноваційної продукції з метою задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників, здатної забезпечити і отримати ними додаткового економічного, технологічного, соціального і екологічного ефектів.

Основними принципами формування ринку інновацій є:

1. Наявність попиту на інноваційну продукцію – за цим організаційним принципом відбувається формування планів виробництва інноваційної продукції, організація інноваційних формувань, їх розмір, підбір виконавців.

2. Різноманітність пропозицій і конкурентноздатність – наприклад, умови виробництва рослинницької продукції в різних кліматичних, економічних умовах не можуть бути задоволені однаковими інноваційними пропозиціями, а потребують розробки різноманітних підходів. Споживач має можливість вибрати свій найкращий науковий варіант рішення проблеми, а різні фінансові, інвестиційні можливості припускають також вибір найбільш придатних виконавців, між якими повинна мати місце конкуренція.

3. Перші два принципи дають можливість повного і якісного задоволення попиту на інноваційну продукцію, і це є третій принцип ринкових відносин. Він потребує відповідальності за надану інноваційну послугу, придбану інноваційну продукцію.

4. Правова, соціальна захищеність і мотивованість. Формування ринку інновацій в Україні спирається на матеріальну, законодавчу і нормативну базу. Збереження патентного права, інтелектуальної власності повинно бути умовою ринкових відносин. Будь-яка ринкова дія передбачає взаємну зацікавленість і повинна бути мотивована.

Ринок інноваційної продукції та інноваційних послуг є саморегулюючою системою. Однак напрямок науково-технічного прогресу не може відбуватися в некерованому режимі, і держава повинна впливати на нього шляхом його регулювання. Державне регулювання розвитку ринку інновацій повинно включати:

- формування і здійснення єдиної інноваційної політики;
- законодавче і нормативне забезпечення інноваційної діяльності;
- сприяння залученню додаткових джерел фінансування наукових досліджень;
- використання механізму державних цільових програм з найбільш важливих напрямків розвитку;

– формування системи впровадження інновацій і сприяння її функціонуванню.

Таким чином, ринок інновацій для сільського господарства, виступаючи сегментом аграрного ринку, забезпечує взаємні економічні інтереси наукових організацій, розробників інновацій і виробників наукоємної продукції, різних впроваджувальних формувань і сільськогосподарських підприємств в ефективному просуванні інновацій у сільськогосподарське виробництво.

Система інноваційного забезпечення сільськогосподарських підприємств передбачає поряд з функціонуючими науковими організаціями, які виробляють наукову продукцію, наявність певної впроваджувальної ланки, в якості якої можуть виступати центри інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Вони можуть виконувати наступні функції:

– моніторинг, збір закінчених наукових розробок для формування банку інформаційних ресурсів і підготовки прогнозно-аналітичної інформації;

– формування замовлень на науково-дослідні розробки;

– доведення науково-технічних розробок до стадії інноваційного продукту;

– координацію впроваджувальної діяльності в сільському господарстві і рекламу, спрямовану на використання інновацій у сільськогосподарському виробництві.

На сучасному етапі діючі інноваційні формування не забезпечують ефективного впровадження наукових розробок у сільськогосподарські підприємства. Одним із факторів, що перешкоджає впровадженню інновацій на сільськогосподарських підприємствах, є недостатня кваліфікація управлінських кадрів, бо оцінити і зрозуміти доцільність впровадження інновацій у виробництво може тільки висококваліфікований спеціаліст. Тому забезпечення інноваційної діяльності кадровою складовою призведе до підвищення інноваційної активності сільськогосподарських підприємств.

Навчанням та підвищенням кваліфікації в галузі інноваційного менеджменту повинні займатися викладачі наукових закладів та спеціалісти інноваційних формувань, а саме регіональних центрів інноваційного розвитку (ЦІР), що пропонуються для організації ефективної системи впровадження інновацій [3, с. 59].

До заходів кадрового забезпечення центрів інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств належать:

– розробка програм кадрового забезпечення ЦІР;

– здійснення державної підтримки кадрового забезпечення ЦІР (підготовку, професійну перепідготовку і підвищення кваліфікації кадрів здійснювати за рахунок державного та регіонального бюджетів);

– формування законодавчої і нормативної бази, які регламентують кадрове забезпечення ЦІР;

– систематичне підвищення кваліфікації викладачів, які викладають курс інформаційно-консультаційного забезпечення інноваційної діяльності в сільському господарстві;

– забезпечення підготовки кадрів ЦІР навчально-методичними матеріалами, навчальними посібниками і літературою.

Перепідготовка персоналу управління інноваційними процесами на підприємстві повинна проводитися регулярно, тобто інноваційний процес повинен мати безперервний характер. Підготовку персоналу пропонується здійснювати у формі проведення курсів підвищення кваліфікації всередині підприємства, програмного навчання зі сторони зовнішніх наукових або навчальних закладів, які розробляють або апробують інновації. Доцільно відновити на новій основі форми обміну досвідом ведення господарства і управління. Базовими організаціями обміну передовим досвідом повинні стати сільськогосподарські підприємства, не тільки ті, які мають високі показники ефективності виробництва, але і ті, що мають у складі системи управління підрозділи з управління інноваційними процесами. Обміну передовим досвідом доцільно надати не тільки демонстративного характеру, але й інформаційного, аналітичного, рекомендаційного з обліком особливостей ведення сільського господарства в конкретних агрокліматичних, технологічних і фінансово-економічних умовах.

Таким чином, якісні зміни кадрового потенціалу передбачають удосконалення системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації в галузі інноваційного менеджменту. Система повинна виходити із концепції отримання фундаментальної базової освіти з обсягом знань, що дозволять робітнику бути професійним в умовах зміни кон'юнктури ринку, мати високу інноваційну сприйнятливість, готовим за необхідності швидко перенавчатися, орієнтуватися в потоці інформації і постійно підвищувати свою кваліфікацію.

Важелем створення сприятливих економічних умов для підвищення інноваційної активності виробників та споживачів інновацій є податкова система. Задача держави – вибірково послабити податковий тиск за пріоритетними напрямками інноваційної діяльності. Для формування ресурсної бази необхідно знижувати податки і надавати податкові пільги на розробку і практичну реалізацію науково-технічної продукції. Заходом, стимулюючим науково-технічний прогрес, може бути звільнення від податку на прибуток доходів, спрямованих на освоєння ресурсозберігаючих технологій, модернізацію виробництва, підвищення кваліфікації і навчання персоналу інноваційним прийомом господарювання.

До економічних заходів державної підтримки інноваційної діяльності необхідно віднести також створення фінансово стійкої системи страхування

інвестицій в інноваційні проекти, розширення переліку страхових послуг, компенсації частини страхових платежів на страхування інноваційних ризиків за рахунок державного бюджету. Доцільним є створення за підтримкою держави спеціалізованих венчурних фондів для розвитку системи страхування інноваційних ризиків. Страхові фонди могли б виступати від імені держави гарантом повернення страховикам можливих збитків і механізмами відшкодування державних коштів, витрачених на створення системи страхування інноваційної діяльності.

Планування і прогнозування інноваційної діяльності, регулювання процесів упровадження закінчених науково-технічних розробок належать до числа найважливіших сучасних напрямків в інноваційній діяльності. Спеціалісти створених упроваджувальних інноваційних формувань повинні стати розробниками інноваційних проектів, прогнозів, виступати ініціаторами прийняття цільових програм.

Останнім часом особливого значення набуває економічне стимулювання інновацій у сільське господарство. Воно повинно охоплювати всі етапи інноваційного процесу: від зародження ідеї і проведення досліджень до освоєння його результатів виробництвом та отримання ефекту при задоволенні взаємного інтересу дослідників і сільськогосподарських товаровиробників.

Для стимулювання технологічного і технічного розвитку сільського господарства необхідно здійснювати субсидування організаціям-розробникам інновацій на проектування і виготовлення дослідних зразків, сільськогосподарським товаровиробникам при придбанні нової техніки та обладнання – впродовж перших трьох років їх виробництва – у розмірі 25 % ціни підприємства-виробника.

Враховуючи значення техніки у впровадженні передових технологій, необхідні субсидії, які будуть надаватися для компенсації початкового

лізингового внеску на придбання машин і обладнання вітчизняного виробництва для рослинництва та тваринництва за ставкою не нижче 15 %, але не більше 70 % вартості майна, яке купується за лізингом.

Важливим регулятором інноваційної активності є амортизаційна система. Діюча амортизаційна система потребує суттєвого удосконалення. Оптимальні строки служби засобів праці будь-якого призначення визначаються під дією багатьох факторів: якості виготовлення, технічного обслуговування, експлуатації, рівня використання тощо. Врахувати сукупність їх впливу, ще й на весь період дії норм амортизації, неможливо. Тому період амортизації не може слугувати критерієм для визначення часу заміни обладнання. Збільшення сум амортизаційних відрахувань буде сприяти розширенню фінансових можливостей підприємств і посиленню їх інвестиційної активності. На сьогодні облікова функція амортизаційної системи переважає над її стимулюючою роллю. Збільшення стимулюючої функції амортизації буде сприяти прискоренню впровадження технологічних інновацій.

Висновки

Таким чином, до напрямків організаційно-економічного механізму функціонування системи інноваційного забезпечення сільськогосподарських підприємств належать державна підтримка, формування ринку інновацій, організація системи впровадження інновацій, створення економічних умов, інноваційно-кадровий менеджмент.

Формування системи інноваційного забезпечення сільськогосподарських підприємств і її організаційно-економічного механізму призведе до створення сприятливого інноваційного середовища, забезпечить перетворення наукових ідей і розробок в інноваційні продукти, впровадження цих продуктів у виробництво, а також збереження та розвитку інноваційного потенціалу регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белебеха І. О. Управління розвитком сільських територій на регіональному рівні / І. О. Белебеха, В. В. Бакум // Економіка АПК. – 2006. – № 11. – С. 118.
2. Біловодська О. А. Інноваційна політика держави в контексті світового досвіду / О. А. Біловодська // Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент». – 2002. – № 3–4. – С. 28.
3. Володін С. А. Наукові основи інноваційного провайдінгу на прикладі наукоємної сфери АПК / С. А. Володін. – К. : Дія, 2006. – 112 с.
4. Гаман М. В. Державне управління інноваціями: Україна та зарубіжний досвід / Микола Васильович Гаман. – К. : Вікторія, 2004. – 311 с.
5. Гриник І. В. Підвищення ефективності діяльності центрів наукового забезпечення АПВ / І. В. Гриник // Вісник аграрної науки. – 2006. – № 12. – С. 106–109.
6. Дацій О. І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України / Олександр Іванович Дацій. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2004. – 428 с.

Рецензенти: Дацій О. І. – д.е.н., професор;
Іванова Т. В. – к.е.н., професор